

3. V případě ohrožení státu bez vzniku ozbrojeného konfliktu bude zapotřebí uskutečnit PSH v určitých úsecích s cílem zabránit narušování SH. K těmto možnostem může dojít v případě vzniku konfliktu uvnitř některého sousedního státu (občanské války), nebo u lokálního konfliktu mezi dvěma (více) našimi sousedními státy. Takovéto PSH může sloužit i k zabránění pronikání teroristů, nežádoucích uprchlíků apod. Nepůjde tedy o "klasickou formu" PSH se zaujetím obrany a jako součást obranné operace na zahájení ozbrojeného konfliktu. Bude to především souhrn opatření organizovaných podle zvláštního plánu k zabránění pronikání nežádoucích "živlů a elementů" přes SH - zabránění jejímu narušování. Jinými slovy, jde o "uzavření hranice". Podílet se na ní budou zejména síly a prostředky vyčleněné z pozemního vojska (i vojska územní obrany - pokud budou doplněna) v těsné součinnosti s územními orgány, celními orgány apod. Své úkoly nebudou plnit "klasickou" obranou organizovanou v opěrných bodech a obranných rajónech, ale zejména zaujímáním clon k přehrazení důležitých směrů, přehrazováním komunikací, hlídkováním, vybudováním zátarasů apod.

Celkový počet vyčleněných sil a prostředků může být velmi rozdílný podle potřeby, která nastane. Rovněž doba trvání PSH může být různá: od několika dnů až po měsíce. Vojska by měla být zásadně ze svazků rozmístěných v dané operační zóně.

PSH ani v současné době neztratilo na své důležitosti. Vzhledem k novým skutečnostem se stává mnohem rozmanitější, pravděpodobně také bude plnit více úkolů, než jak se předpokládalo v minulosti.

Podplukovník Ing. Luděk H o d b o d'

MANÉVROVÁ OBRANA

Obrana se stejně jako útok v průběhu doby vyvíjela. Zejména vlivem vývoje prostředků ozbrojeného zápasu rostly požadavky na její organizaci, měnily se i formy a způsoby jejího vedení. Při vedení obrany kromě odolnosti hraje důležitou roli její aktivnost, která se projevovala v minulosti především uskutečňováním protiztečí a protiúderů. V některých případech je ale nutné vést takový druh obrany, kde rozhodující roli nehraje její "pozičnost" (tj. **úporné držení** čar a prostorů), ale "manévrovost" (tj. **postupné bránění** výhodných čar).

Do konce 19. století při vedení obrany převládala manévrová činnost nad poziční. Počátkem 20. století, tj. po zavedení vysoce účinných palných zbraní se poměr těchto základních činností změnil, což se projevilo zejména v první světové válce. K další změně poměru poziční a manévrové činnosti došlo opět v průběhu druhé světové války, kdy se kromě poziční obrany začala v širším měřítku používat i obrana manévrová.

Pojem **manévrová obrana** (MO) se v armádách rozpuštěné Varšavské smlouvy přestal používat v 60. letech po vydání Sovětské vojenské encyklopedie (v jejíž jedné části bylo kategoricky a bez zdůvodnění uvedeno, že v poválečném období v důsledku zvýšení palebné síly pozemních vojsk, jejich motorizace a zavedení jaderných zbraní odpadla účelnost dělení obrany na manévrovou a poziční), zatímco v armádách západních států manévrová obrana zůstala, byť pod různými pojmy (mobilní, pohyblivá, manévrová) zachována a byla dále teoreticky rozpracovávána a v činnosti vojsk prakticky procvičována.

Zkušenosti vojsk z poválečného období i současná situace a úkoly ČSA podle mého názoru vyžadují rozhodnou změnu našeho vztahu k manévrové obraně. Současné zkušenosti vojsk potvrzují, že organizace a především úspěšné vedení manévrové obrany vyžadují od vojsk, velitelů a štábů kromě odvahy k jejímu vedení i vysokou úroveň odborné připravenosti, kterou je ale nutné získat ještě v mírové době. Proto bych chtěl tímto článkem přispět k vyvolání diskuse o místě a úloze manévrové obrany při zabezpečování o brany našeho státu (ustanovení o manévrové obraně byla i v čs. Bojovém řádu pěchoty, Pěch-II-2, vydaném v roce 1951).

Manévrová obrana je druhem obrany, v němž manévr je jedním z hlavních prostředků splnění bojového úkolu (z tohoto hlediska ji nelze ztotožňovat např. s uskutečňováním manévru v průběhu obranného boje). Je zákonitým jevem, používaným stejně jako jiné druhy obranných činností a současně velmi složitým druhem bojové činnosti, vyžadujícím od velitelů iniciativu, schopnost rychle a hluboce hodnotit situaci, přesně stanovovat úkoly, organizovat součinnost, dovedně manévrovat silami a prostředky, pevně velet vojskům.

V soudobých podmínkách může být manévrová obrana stejně obvyklým jevem jako poziční, podobně jako přechod od jednoho druhu obrany ke druhému. V počátečním období střetnutí dvou stran, zvláště při nečekaném napadení, má iniciativu vždy útočník, a proto je pro obránce velmi obtížné dosáhnout rozhodných cílů. Z tohoto důvodu je už **při plánování obrany nezbytné předvídat odrazení a zničení protivníka nejen úpornou obranou na zaujaté čáře, ale i vedením manévrové činnosti na postupně bráněných čarách. Na některých směrech v situaci hrozící značnými ztrátami při vedení poziční obrany (např. vzhledem ke značné převaze protivníka) může být účelnější využití manévrové obrany už od samého začátku vedení obranného boje (až do určitého, výhodnějšího okamžiku). Vedení manévrové obrany může být účelné také při vlastních odkrytých bocích apod.**

Cílem činnosti při vedení manévrové obrany (MO) je především získat čas, způsobit útočícímu protivníkovi ztráty a zachovat vlastní síly a prostředky k odrazení úderu protivníka i za cenu ztráty určité části vlastního území. Jinými slovy - v závislosti na úkolu, vlastních silách a prostředcích i charakteru terénu může být při značné převaze protivníka účelnější získat čas pro přísun záloh, pro budování dalších obranných čar v hloubce, pro manévr silami a prostředky ap., přitom maximálním využitím palebných a manévrových možností způsobit protivníkovi ztráty, zabránit značným vlastním ztrátám, uchovat si určitou volnost činnosti a možnost postupně převzít iniciativu(za

cenu ztráty části území), **než úporně bránit zaujatá postavení a riskovat zničení vlastních vojsk v dotyku s protivníkem ještě před dokončením zmobilizování nebo přísunem záloh na bojiště.**

Podstatou manévrové obrany je vedení postupných obranných bojů na dříve připravených čarách (postaveních) sladěných s vedením překvapivých a krátkých (z hlediska hloubky provedení) protiztečí. Přitom jednotlivé čáry k vedení manévrové obrany jsou připravovány za přirozenými protitankovými překážkami zpravidla v takové vzdálenosti, aby protivník po ovládnutí jedné z nich byl nucen měnit palebná postavení **minometů** a znovu organizovat útok k ovládnutí následující obranné čáry. K zesílení obrany a k zabezpečení organizovaného odchodu jednotek se zřizují zátarasy a v mezerách mezi čarami **léčky**. Počet čar v pásmu obrany a doba vedení obranného boje na nich závisí na charakteru terénu, zejména na vlastních silách a čase, které jsou k dispozici pro zadržení protivníka. Na poslední (konečné) čáře manévrové obrany přechází obránce všemi silami do pozici obrany.

Uspořádání manévrové obrany zahrnuje především dříve připravené a do hloubky členěné obranné čáry tvořené praporemi obrannými rajóny (rotními opěrnými body), příkryvajícími nejdůležitější směry.

Pro vedení manévrové obrany se v letech druhé světové války určovaly:

- **útvary a svazky** - šířka pásma (zpravidla stejná jako při pozici obraně),
 - konečná čára (tj. v podstatě hloubka MO),
 - doba vedení manévrové obrany,
- **jednotkám** (útvary) - základní a mezilehlé obranné čáry.

Přitom počet základních a mezilehlých obranných čar, mezery mezi nimi a doba udržení každé z nich závisely na síle, složení, pohyblivosti, aktivitě protivníka a celkové době vedení MO.

Vzdálenost **základních obranných čar** se určovala tak, aby na každé z nich byl protivník nucen měnit palebná postavení dělostřelectva a nově organizovat útok. Spolu s tím se brala v úvahu možnost zaujmout vlastními silami současně **dvě čáry** i vytvořit podmínky pro podporu vojsk bránících první čáru protiztečemi vojsk zaujímajících druhou čáru - při obraně svazků tomuto požadavku odpovídala vzdálenost základních obranných čar 6 až 8 km.

Jestliže terén takovouto vzdálenost neumožňoval a musela být větší, pak se mezi základními čarami připravovaly **mezilehlé čáry** (postavení) nebo vytvářely **léčky**.

Obranné čáry se volily zpravidla za přírodními překážkami, značně ztěžujícími činnost protivníka (zejména jeho tanků) a současně umožňujícími vedení soustředěné palby. Týl bránících se vojsk měl být podle možností kryt před pozorováním protivníka a měl umožňovat uskutečnění skrytého manévru zálohami a vyvedení vojsk na následující obrannou čáru.

Hlavní úsilí se v MO soustřeďovalo na nejdůležitější směry. **Pluk** organizoval a vedl MO současně **na dvou čarách**. **Prapor** se bránil **na jedné čáře**, na které zaujímal tzv. **uzel obrany** (zahrnoval větší část opěrných bodů rot, zálohu a palebná postavení palebných prostředků praporu), přičemž mezery mezi uzly obrany musely být postřelovány kulometnými, minometnými a dělostřeleckými palbami.

Úkolem praporu bylo donutit útočícího protivníka, aby rozvinul své síly a ztratil čas organizováním útoku a překonáváním zátarasů pod palbou - po jeho splnění **bez čekání na všeobecný útok protivníka** na signál velitele pluku postupně opouštěl zaujatý uzel obrany a odcházel přes druhou čáru (mezerami mezi na ní bránícími se jednotkami) do hloubky, kde organizoval obranu na další čáře. Odcházející prapor kryly vyčleněné jednotky, jeho odchod

byl navíc zabezpečován palbami děl, minometů a jednotek z druhé čáry. Odchod byl koordinován se sousedy tak, aby nebyly předčasně odkryty jeho boky.

Z uvedeného vyplývá, že **bojovou sestavu** při vedení MO je účelné členit do **dvou sledů** přibližně stejné síly. Kromě toho musí být v uspořádání bojové sestavy (kromě dělostřelectva, uskupení prostředků PVO a POZ):

- jednotky přikrytí (vydělované dočasně z každého sledu),
- zálohy (vševojsková, protivýsadková, protitanková).

Důležitým požadavkem je zabezpečení vysoké samostatnosti každé jednotky (útvary), k čemuž je nutné většinu sil a prostředků s předstihem (včas) rozdělit. Proto také dělostřelectvo se používá především decentralizovaně (přiděluje se vševojskovým útvarům a svazkům).

Hloubka vedení MO může být 2 až 3krát větší než při vedení poziční obrany (v průměru dosahovala 20 až 30 km, v jednotlivých případech až 50 km). V podstatě ji nelze předem stanovovat a normovat, protože závisí na situaci, složení a převaze protivníka, úkolech i času, který je nutné při jejím vedení získat.

Při vedení MO na malou hloubku je možné a účelné kromě dvou sledů vedoucích boj na obranných čarách vyčleňovat i **třetí sled** (skupinu) s úkolem s předstihem zaujmout konečnou čáru vedení manévrové obrany a připravit se na ní k vedení **poziční obrany**.

Pro **organizaci boje** při manévrové obraně, probíhající v jinak obvyklé posloupnosti a se stejným obsahem jako při poziční obraně bude nejcharakterističtější to, že bude probíhat **ve velmi krátkých** časových lhůtách a že tudíž bude pro velitele a štáby značně náročnější, bude vyžadovat jejich dokonalou připravenost k provádění této činnosti.

Bojová činnost při **vedení manévrové obrany** mívala v minulosti zpravidla dvojí charakter:

- jako úsilí pouze donutit protivníka rozvinout se, ztratit čas na organizaci útoku, poté vyjít z prostoru vedeného úderu a zaujmout následující čáru,
- častěji se na každé obranné čáře vedly úporné boje (s cílem způsobit protivníkovi ztráty), potom pod příkrytím části sil, léček a protiztečí druhých sledů (záloh), palby dělostřelectva se hlavní síly odpoutávaly od protivníka a odcházely na následující čáru.

Na rozdíl od poziční obrany je při vedení MO udržení každé obranné čáry účelné **do okamžiku**, kdy hrozí prolomení obrany na ní a způsobení ztrát obránci, vedoucích ke ztrátě bojeschopnosti a tím v podstatě i ke ztrátě možnosti vést úspěšně MO. Proto obsahem vedení MO musí být **komplexní působení** na útočícího protivníka **před každou** postupně zaujímanou čarou, přímo na ní maximálně intenzivním využitím všech prostředků a způsobů ničení **do okamžiku zachovávacího možnost organizovaného odchodu** těchto sil na následující čáru při udržení jejich bojeschopnosti (za ideálních podmínek).

Pro vedení manévrové obrany platí stejně jako při poziční obraně důležitý požadavek - je nutné usilovat o způsobení **maximálních ztrát** protivníkovi - **nelze ztotožňovat vedení manévrové obrany se zdržujícími činnostmi při odchodu!**

Ničení protivníka se proto zahajuje na co největší vzdálenost a vlastní odchod je usku- tečňován na základě rozhodnutí nadřízeného až v případě nemožnosti zabránit útoku protivníka bez vzniku značných vlastních ztrát. **Zvláštní účinek v období odchodu z jedné čáry na následující má široké použití léček.**

Vzhledem ke své převaze může protivník při vedení vlastní palebné přípravy zteče způsobit obránci značné ztráty. Přesto nesmí bránící se vojska dovolit protivníkovi okamžitě

využit výsledků palebných úderů, musí odrazit jeho zteč a způsobit mu ztráty. V takovéto situaci je velmi důležité včas a správně odhalit zámysl protivníka - např. zda usiluje zesílit úder zasazením dalších sil, nebo chce obejít bráněné postavení apod. V takovém případě je nutné na protivníka vést palebné údery, případně uskutečnit manévr částí sil a prostředků, zpravidla k zaujetí výhodných čar nebo i k vedení dílčích protiztečí.

Teprve až v případě nemožnosti zabránit činnosti protivníka, bez utrpění kritických ztrát vlastních vojsk, je potřebné zahájit organizovaný odchod z dané čáry, krytý aktivní činností k tomu vyčleněných sil a prostředků. Odchod z bráněné čáry do hloubky je nutné spolehlivě přikrývat také jednotkami zaujímajícími následující čáru (je zapotřebí zajistit rychlý průchod odcházejících sil bojovou sestavou vojsk na mezilehlé čáře a nedopustit proniknutí protivníka za zády odcházejících vojsk). Proto odcházející vojska nesmí dojít k této čáře dříve, než se na ní bránící se síly stačí připravit k její obraně.

Z uvedeného plyne, že při vedení manévrové obrany má zvláštní význam umění a schopnost jednotek a útvarů **rychle se opevnit** na nových čarách, protože vzhledem k vysoké mobilitě k nim může protivník proniknout ve velmi krátkých lhůtách.

Specifickým problémem soudobé (a tím i manévrové) obrany je boj se vzdušnými výsadbami a aeromobilními skupinami, které budou protivníkem vysazovány především k ovládnutí důležitých objektů. K úspěšnému boji s nimi je proto zapotřebí včas vyhodnocovat takovéto objekty ve vlastním týlu, **s předstihem** k nim vysílat jednotky schopné **zabránit** jejich ovládnutí výsadbami.

Výsledkem použití manévrové obrany může být podstatně zlepšená operační nebo taktická situace v obranném pásmu a vytvořeny výhodnější podmínky pro následující činnost vojsk na daném směru.

Závěrem lze shrnout:

- Manévrové činnosti v obraně jsou velmi složité a vyžadují přesné plánování, pečlivou organizaci a zabezpečení. Přitom je velmi důležité optimálně stanovit šířku a hloubku vedení manévrové obrany, zvolit obranné čáry, cesty výhodné pro manévr silami a prostředky, najít účelné uspořádání sil k vedení obrany na čarách, způsob jejich přeskupení z jedné čáry na druhou a způsoby přikrytí (zajištění) vojsk v průběhu manévru.

- Vedení manévrové obrany je velmi složité, vyžaduje umění velitelů i vojsk, je založeno především na iniciativě a tvůrčím přístupu k řešení vznikajících úkolů veliteli všech stupňů. Předpokladem úspěchu při manévrové obraně jsou aktivní, pro protivníka neočekávané a předstihující činnosti - spojení úporné obrany, manévru, palebných úderů, krátkých protiztečí, činnosti v léčkách i na výhodných palebných čarách.

Základní rozdíly mezi pozicií obranou, manévrovou obranou a odchodem uvádí **tabulka**.

Poznámka: Ve svém příspěvku jsem využil některých podkladů z článků plk. doc. Ing. J. Kašpara, CSc. Obrana střeleckého praporu v průběhu Velké vlastenecké války (uveřejněného v Bojové přípravě č. 1 a 2/1990) a genplk. Gordijenka Manévrová obrana (uveřejněného ve Vojennoj mysli č. 9/1989).

Tabulka

	Poziční obrana (PO)	Manévrová obrana (MO)	Odchod (O)
Cíl činnosti	- odrazit útok protivníka, způsobit mu ztráty, udržet důležitý prostor,	- získat čas, způsobit ztráty a zachovávat bojeschopnost za cenu ztráty části území,	- získat čas, zachovat bojeschopnost, způsobit ztráty (není podstatné) za cenu ztráty části území,
Podstata	- úporné vedení boje na stanovené čáře,	- postupné obranné boje na předem připravených čarách,	- zdržující činnost vedené postupně na výhodných čarách,
Uspořádání obrany	- obranné pásmo o 3 - 4 postaveních,	- několik základních, příp. mezilehlých čar (se vzdálenostmi mezi nimi 6 - 8, příp. 2 - 4 km) a konečná čára manévrové obrany,	- několik mezilehlých čar (se vzdálenostmi mezi nimi 10 až 15 km) a konečná čára odchodu,
Bojová sestava	- zpravidla dva sledy, přičemž první sled je silnější,	- zpravidla dva stejně silné sledy, přičemž ve druhém sledu podle možností pohyblivější jednotky (T, BVP), - někdy i tři sledy (třetí sled připravuje obranu na konečné čáře MO),	- v závislosti na způsobu odchodu vede boj s protivníkem: zadní voj (při odchodu bez rozvinování hlavních sil), dva stejně silné sledy (při odchodu s rozvinováním hlavních sil),
Hlavní zásady vedení boje	- úporná obrana obranných rajónů (opěrných bodů), často i za cenu obklíčení, provádění protiztečí a protiúderů k obnovení předního okraje obrany.	- a) donucení protivníka k rozvinutí a ztrátě času na organizaci útoku, poté vyjít z boje na novou čáru, - b) častěji vedení úporného boje (s cílem způsobit ztráty), a poté pod ochranou části sil, využitím léček, protiztečí (krátkých), paleb dělostřelectva odpoutání a odchod na následující čáru.	- donucení protivníka k rozvinutí, k ztrátě času na organizaci útoku, a poté vyjít z boje na novou čáru, - výjimečně vedení boje na mezilehlé čáře (při potřebě získat čas).